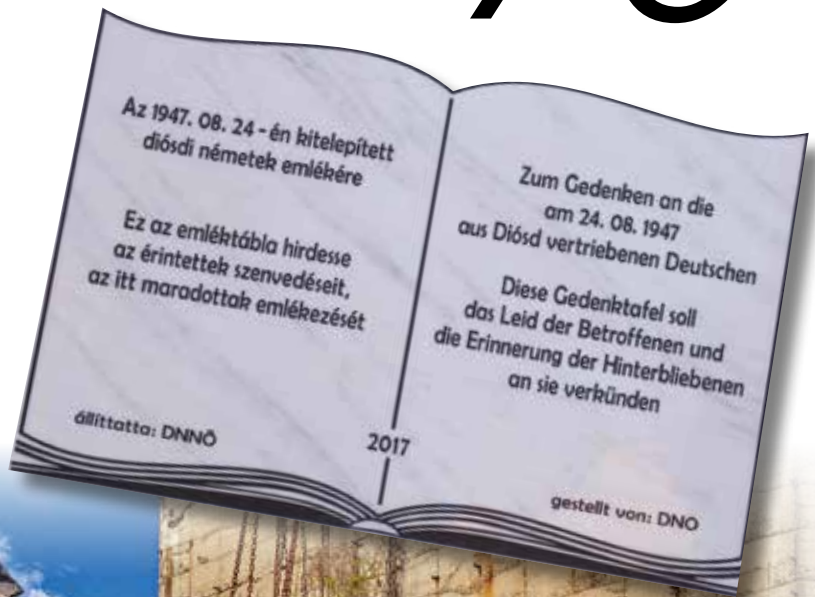

Az elűzöttekre emlékeztünk **70**

AZ ELŰZÖTTEKRE EMLÉKEZTÜNK

70 évvel
ezelőtt telepítették ki a diósdai svábokat

Diósd, 2017

© Diósi Német Nemzetiségi Önkormányzat,
Diósi Német Hagyományőrző Egyesület, 2017
© Kiss Zoltán, 2017

Kiadja a Diósi Német Nemzetiségi Önkormányzat és a
Diósi Német Hagyományőrző Egyesület

A kiadvány szerkesztését és nyomdai előkészítését Dancs Katalin, Eszes Boldizsár,
Galovtsik Gábor, Kiss Zoltán, Lehr Emma, Natta János, Teszár Edit
és Tischler Zoltán, nyomtatását Natta Antal, a Diósi Német Nemzetiségi
Önkormányzat és a Kornétás Kiadó támogatta

Összeállította és szerkesztette: Kiss Zoltán
Fotó: Galovtsik Gábor, Diósd Családtörténeti Archívuma (diosdfa.hu),
Tischler Zoltán és archív

A borító a ferencvárosi Málenkij robot emlékmű fotójának felhasználásával készült
(Tischler Zoltán felvétele)

Kiadványterv, tördelés: Teszár Edit
Címlapterv: Dancs Katalin
Kézirat-előkészítő, korrektor: Eszes Boldizsár
A kiadásban közreműködött a Kornétás Kiadó Kft.
Felelős vezető: Pusztay Sándor igazgató

BEVEZETŐ

A diósdai svábok 70 évvel ezelőtti kitelepítésére emlékeztünk augusztus 26-án délután a Kápolnakertben. A résztvevőket Szűcs Anna, Diósd alpolgármestere köszöntötte, majd ismertette térségünk országgyűlési képviselőjének, dr. Aradszki Andrásnak ez alkalomból megfogalmazott üzenetét. A megemlékezés szervezői Ritter György történész-levéltárost (PhD) kérték fel, hogy a fellelhető dokumentumok alapján idézze fel a kitelepítés előzményeit és rekonstruálja a tragikus esemény diósdai történetét.

A történész nagy ívű visszatekintése után Dizseri András Valentin István „Intelmek” című novellájának egy részletét olvasta fel. Ezt követően leleplezték a templom falán elhelyezett emléktáblát – Szilasi László diósdai kőfaragómester munkáját –, melyet Diósd lelkipásztora, Maklári István c. esperes, plébános atya áldott meg.

Az emléktábla megkoszorúzása után egykori elűzött svábok és még élő kortárs diósdiaiak visszaemlékezéseiből hangzottak el részletek a kitelepítést gyermekként megelő Hermann Ferenc egykori polgármester és az általános iskola tanulóinak közreműködésével.

Az ünnepség – melyen közreműködött a Diósdai Gellért Kórus és a Diósdai Fúvószenekar – Bogó László polgármester zárszavával ért véget. A rendezvényt követően az emlékezők a közösségi házban megtekintették az ez alkalomra készített fotókiállítást, valamint Moser Ernő fafaragónak a diósdai svábok életét bemutató munkáit.

Az emlékezésnek a hét évtizeddel ezelőtti napok felidézése, a kitelepítés elszenvedői előtti tisztelgés, a tanulságok, valamint a következő nemzedékeknek szóló üzenet megfogalmazása egyaránt célja. Ehhez kíván segítséget nyújtani ez a kis kiadvány, melynek anyagát a megemlékezésen elhangzottakon túl további szemelvényekkel, valamint archív fényképfelvételekkel egészítettük ki.

Mint a rendezvényen is elhangzott, a kitelepítetteknek egyetlen bűnük volt, a származásuk. Az anyanyelvük és nemzetiségük miatt elűzött németek története arra intheti a jövő generációit, hogy magyarnak lenni sokszor nem nyelv és nemzetiség, hanem hit és hűség kérdése. Ennek fényében hajtunk fejet e tragikus eseményben érintettek emléke előtt.

Kiss Zoltán szerkesztő

A FÁJDALMAK A SVÁBOK ÉLETÉBŐL SOHA NEM TÖRLŐDNEK KI

Emlékezni és fejet hajtani jöttünk azok előtt, akik 1947 augusztusában, a második világháború borzalmai után újra megjárták a poklot és elűzettek szülőföldjükről. Ma városunkban csupán néhány ember él, aki gyerekként, fiatal felnőttként átélte ezt a borzalmat.

Néhány szóval hadd emlékezzek meg én is. Nekem nincsenek közvetlen élményeim, koromnál fogva, de néhány történet soha nem felejtődik el az emlékezetemben. Az 50-es évek második felében, amikor a szomszédban a barátnőm nagymamájánál mindennap

ott volt a Pista bácsi, otthon megkérdeztem: „A bácsinak nincs családja...?” Nagypám elmesélte: „Tudod, 10 évvel ezelőtt a Pista bácsi feleségét elvitték Németországba a kisebbik fiával együtt. A nagyfia katona volt és amerikai fogságba került, Pista bácsi is fogságban volt, és mire hazaért, a családját nem találta.”

Elmúltak a gyerekeim, és amikor a 60-as évek közepén egy napon, sírva a boldogságtól elbúcsúzott Pista bácsi, és elmesélte, hogy több mint 15 év után engedélyt kapott arra, hogy családegyesítés címén kitelepedhessen Németországba és újra láthassa a családját, érdekelni kezdett a dolog. Nagypám akkor már elmondta, hogy a mi családunkat is érintette a kitelepítés. Édesanyját, az én dédnagymamámat, akit nem ismertem, szintén ki akarták telepíteni. Rajta volt a listán: özv. Wágner Ferencné, Baross u. 5. 1947-ben 87 éves volt, Sós-kúton született tót nemzetiségűként, Diósdra ment férjhez, itt megtanult svábul, magyarul talán nem is tudott. Végül a gyerekei intézték el, hogy ezen indokok alapján lekerüljön a listáról. Még azon az őszön meghalt – nem bírta volna ki az utat.

Aztán nemsokára látogatóba jött hozzánk Albecker József és felesége; kiderült számomra, hogy őket a gyerekeikkel együtt a szomszédból telepítették ki.

Ugyanígy voltam Spiller Évával, akit nagymamájával és édesanyjával együtt 7 évesen telepítettek ki, évekig jártak hozzánk látogatóba.

Végül megértettem, miért volt bűn az 50-es években svábnak lenni. Miért csak akkor beszélt nagymamám és nagypapám svábul, ha otthon voltak. Miért nem engedtek engem megtanulni svábul beszélni. Így számomra a beszéd helyett csak a sváb szó megértése maradt, mert a „nicht for dem Kind” elhangzása után hegyeztem a fületem, és évek után mindent le tudtam fordítani.

Ezek a fájdalmak a svábok életéből soha nem törlődnek ki.

A kollektív bűnösség megőrizte nemzetiségünket. Pedig ez a nemzetiség több mint 250 éves itt-tartózkodása alatt szorgalmas munkájával, példamutató életével erősítette a magyar hazát.

A szülőföld szálai örök összekötők a tájjal és a földdel, amiből az ember lett, és amivé lesz, és nem szakadhatnak el soha.

*Paszternák Lászlóné Békefi Veronika,
a Diósi Német Nemzetiségi
Önkormányzat elnöke*

*Albecker József és felesége látogatóban
a Békefi családnál*

KITASZÍTOTTAK

Emlékbeszéd a diósi elűzés 70. évfordulóján

A mai napon emlékezni jöttünk. Arra a több mint 60 emberre emlékezünk, akik 1947. augusztus 25-én délután négy órakor a Budafok-Háros pályaudvaron bevonatba szálltak megkezdtek útjukat Németország keleti megszállási zónája felé. Róluk, magyar miniszterelnöki rendeletek úgy határoztak, hogy alig néhány órával később, amikor átlépik az országhatárt, megszűnjön magyar állampolgárságuk.

A németeknek még több évtizedig kellett új hazájukban a „Flüchtling”, „menekült” billogot viselniük, amely többször személyi okmányukba is bele volt írva. Mivel ők odaát „menekültek” voltak, itthon csak elűzöttek lehetek, hiszen szellemi és anyagi javaik nélkül kellett elhagyniuk hazájukat. Ezért érdekesebb nekünk is elűzésről beszélünk. E momentumot természetesen nem egy esemény okozta, hanem a történelem sűrű és bonyolult szötte.

Hiába az a tény, hogy a magyarországi németek kitaszításának folyamata kollektív jellegű volt, nincs két olyan falu, ahol azonos módon zajlott volna ez le, mint ahogy nincs két olyan ember sem, akik azonosan éltek volna át az eseményeket. Mégis, az kijelenthető: hiába dörrentek el 1945 áprilisában az utolsó ágyúlövések Magyarország területén, a német településeken tovább folytatódott a háború. Ám ezt a harcot többségében nem fegyverekkel, hanem elhurcolásokkal, kényszermunkával, internálással, veréssel, kitelepítéssel, elzárással, lelki és testi megalázással vívták.

Az új „demokrácia” sok helyen a kiskirályok, önjelölt településfelügyelők terrorjából állt. Az országban itt-ott újra koncentrációs táborok

nyíltak, ahová több ezer magyarországi németet zártak be, csupán azért, mert nyelvük és nemzetiségük alapján volksbundistáknak bélyegezték őket. Az elűzés a magyarországi németek nemzetiségi jogfosztásának egyik utolsó, végzetes állomása volt.

Egy emlékezés célja, hogy feltegye a kérdést: Hol kezdődött ez a kollektív büntetés és meddig tartott a svábok kálváriája? Történelmi tudásunk birtokában ma már kijelenthető, hogy a honi németek elűzésének három fő oka volt. Az első a tiszta magyar nemzetállam megteremtése. A második az „évezredes pernek” nevezett földkérdés. A földosztás kommunista propagandistái úgy gondolták, hogy a főleg gazdálkodó honi németektől el lehet venni a földjeiket és azokat agrárproletároknak ki lehet osztani. „Zsíros, fekete földjük jó lesz a dolgozó magyar parasztságnak!” – írta Gerő Ernő 1945-ben a Szabad Népből megjelent Sváb hazaárulók című cikkében. A harmadik ok a háború után lezajló népességvándorlás volt: felvidéki, horvátországi magyarokat, csángó székelyeket telepítettek ki, űztek el eredeti hazájukból. A magyar kormányzat számukra is a német vagyonokat szemelte ki.

A Diósdői Gellért Kórus énekel a rendezvényen

Mégis, ha a gyökereket akarjuk keresni, jobban vissza kell tekintenünk az időben. 1939 októberében a Harmadik Birodalom Führerje, Adolf Hitler kiadta a jelszót, hogy a kelet-európai német népforgácsokat haza kell telepíteni Németországba. A hazai németek egy része már ekkor tiltakozott, a magyar népi írók értelmisége viszont jó ötletnek tartotta a kitelepülést. A később végzetesnek tűnő 1941-es népszámláláson sok községben terjedt a nézet, hogy aki németnek vallja magát, azt előbb-utóbb vagonra rakják. Az előbb, 1938-ban kulturális szervezetként megalakult, később a nemzetiszocializmus fiókszervezetévé vált Volksbund (hivatalosan: Volksbund der Deutschen in Ungarn) különböző listákat, felméréseket készítve segítette elő, hogy az egyre többször ismétlődő SS-toborzások 1944 nyarán egy tömeges elhurcolásba torkolljanak.

Talán ez az esemény lehet a hazai németek kálváriájának első stációja, amikor a német hadsereg több tízezer fiatalot sorozott be és hurcolt el kényszerrel az SS kötelékébe. Kiképzés és tisztességes felszerelés hiányában sokuk szörnyű halál halt a budai Vár ostrománál, a háború ké-

Emlékezők

Látogatók a közösségi házban rendezett kiállításon

sőbbi frontjain vagy valamelyik szovjet kényszermunkatáborban. Hiába bizonygatták, hogy kényszeredetten hurcolták el őket, nem hitt nekik senki. Az elhurcoltak családjait sokszor a német hadsereg Csehországba, Ausztriába szállította. Mikor sokan közülük fél év múlva visszatértek, csodálkozva vették észre, hogy az új hatalom képviselői Volksbund-listára írták őket.

Az evakuálással párhuzamosan megjelenő szovjet hadsereg is benyújtotta a számlát a honi németeknek. 1944. december 21-én Debrecenben, az Új Ideiglenes Nemzeti Kormány első ülésén hangzott el a pár perce hivatalban lévő magyar miniszterelnök, Dálnoki Miklós Béla szájából:

„Népi és demokratikus országot akarunk felépíteni, mentesen [...] a hazaáruló németsegtől [...] amely kérkedve állott a hitlerista rablók szolgálatába és elárulta azt a Magyarországot, amely neki otthont adott, amikor vándorbottal a kezében és batyuval a hátán jött be a gazdag magyar vidékekre letelepedni.” A jegyzőkönyv tanúsága szerint egy hang hasította

Emlékezők a Kápolnakertben

ekkor ketté az országgyűlésnek helyet adó nagytemplomot. „Deportálni őket!” – hangzott a bekiabálás. Az ismeretlen képviselő óhaja valóra vált, mert másnap már tömegével hurcolták el a németeket Baranya megyéből az ukrán kényszermunkatáborokba. De a Vörös Hadsereg nem állt meg itt. Amikor a budapesti ostromgyűrű körbeérte a fővárost, szinte alig volt a környéken olyan község, ahonnan a férfiakat ne hurcolták volna kényszermunkára, leginkább a Baja–Szeged–Temesvár útvonalon. Ebből sem a közeli Érd, sem a szlovák Tárnok, sem pedig Diósd nem maradt ki: 1945. január 6-án 100-120 házba betörve, 103 diósi polgárt hurcoltak el munkára.

Tavasszal folytatódott a németek meghurcolása. A Budapest környéki lapokban gúnyosan „svábgyűrűnek” nevezett falvak lakói különösen a figyelem középpontjába kerültek. Az 1941 óta folyamatosan napirendre kerülő Nagy-Budapest tervben már szerepelt, hogy ezeket a községeket munkásokkal kell feltölteni. Csábító lehetett a települések gazdag gyümölcskultúrája is. 1945 után adta magát, hogy ezek a munkások az alföldi szegényparasztságból kikerülő emberek legyenek, akiket a svábok helyé-

re költöztetnek. A földreformrendelet és az igazolóbizottságok munkája nyomán tömegesen kerültek németek a dél-budai, gödöllői vagy a kistarcsai internálótáborokba. Az önjelölt „igazságosztók” már 1945 nyarán összetelepítettek néhány falut (Űröm, Nagykovácsi, Pilisborosjenő) a Budai-hegyvidéken.

A sajtóban egyre erősebb volt a propaganda. A kormány 1945 májusában kérvényezte a győztes nagyhatalmaktól a németek kitelepítését. Ezt a potsdami konferencia, nem kötelező érvénnyel engedélyezte. A decemberi minisztertanácsi ülésen minden párt megszavazta a németek elűzését. A december 22-én kelt 12.330/1945. miniszterelnöki rendelet szerint a német anyanyelvűek és német nemzetiségűek egyaránt vagonokba kerültek.

Ekkor már összeírták Diósdon azt a 60 családot, amelynek a kitelepülés sorsát szánták, vagyont zár alá vették. Lássuk, kik voltak ezek a bűnösnek titulált emberek! Egy 1945. október 11-i irat szerint köztük volt Horváth József, aki hiába magyarosította réges-régen nevét, hiába beszélt

A Diósdai Eötvös József Német Nemzetiségi Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola koszorújának elhelyezése

gyermekeivel magyarul, és hiába harcolt a világháború frontjain, ahonnan fejlövéses sérüléssel került kétéves orosz fogság után, rokkantan haza, csak az számított a közigazgatás vezetőinek, hogy 1940 és 1942 között a Volksbund tagja volt. Hasonlóan bűnösnek számított Mihalek Imre is, aki fokozódó rövidlátása miatt 1942-ben elvesztette munkáját. Egyedül a diósi Volksbund nyújtott neki segítséget azzal, hogy felvette dolgozni. Mihalek hiába lépett ki egy év után a szervezetből, ment katonának és esett szintén fogságba, 1945 őszén volkbundistaként elkobozták vagyonát. Hasonló „bűnök” miatt telt meg az a transzport, amely elsőként a közeli Budaörsről indult 1946. január 19-én.

Az elűzés sokszor változó menetrendje és a községet jellemző kaotikus állapotok eredményezhették, hogy Diósd lakossága 1946-ban nem került az elűzendő falvak közé. Hatással lehetett erre az is, hogy a település közvetlenül az első transzportok megindulása után csatlakozott Fejérből Pest megyéhez. A volkbundistáktól elkobozott kb. 60 kat. holdnyi föld is egyelőre elégnék bizonyult az ekkor Erdélyből és Felvidékről érkező menekülteknek és kitaszítottaknak. 1946 őszén Diósdon is megtörtént az, ami a környék többi német községére is érvényes volt, a rátelepítés.

Az elűzés menetrendje 1946-ban Németország nyugati megszállási zónáiba deportálta a hazai német lakosokat. Azon év augusztusában, főleg amerikai nyomásra leállt ez a folyamat, de addig 166 800 fő került a megszállási zónákba.

Dinnyés Lajos kormánya 1947. június 11-én újabb jegyzéket nyújtott be a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz, hogy további 50 ezer személy elszállítása indulhasson meg (ebből 35 ezer valósult meg), immár a szovjet megszállási zónákba, a későbbi NDK területére.

Ennek értelmében került sor a diósiak elűzésére is. 1947. augusztus 1-jén jelent meg első alkalommal az elűzöttek listája, amely először 201 személyt sorolt fel. Sokan elbujdokoltak, megszöktek a faluból. Többeket az iskolában, óvodában tartottak fogva. Végül 1947. augusztus 24-én este ¾ 9-kor megérkezett a rendőrség, és negyedóra alatt elszállították a családokat. Egyes források szerint 61, mások szerint 154 személy került a Budafok-Háros teherpályaudvarra, ahonnan másnap 4 órakor indult el szerelvényük az ismeretlen felé.

Máig nem tudjuk, hogy mikor indult az utolsó transzport Magyarországról. Ráadásul 1947-től a német anyanyelvűeket az országon belüli áttelepítésre is kényszeríthették. Ezen telepítésre Diósdon is sor került. Még 1949-ben is indultak német állampolgárokkal teli transzportok nyugat felé, sőt ha a tiszalöki tábor sváb foglyainak nyugatra tartó transzportjait is idevesszük, akkor 1953-ban gördült el az utolsó szerelvény.

Nekik egyetlen bűnük a származásuk volt!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Az emlékezésnek nemcsak az a célja, hogy felidézzük a tragikus eseményeket, hanem hogy a jövő felé üzenetet és tanulságokat fogalmazzunk meg. Az 1945 és 1950 között szárnyait bontogató diktatúra erőszakszervezetei szabadon próbálhatták ki módszereiket a magyarországi németeken. Amit ezen időszakban a honi svábok elszenvedtek, azt a következő időszakban a többségi magyar társadalom is megtapasztalta: vagyoni elkobzások, elűzések, internálótáborokba és kényszermunkatáborokba való elhurcolások, terror lett szintén a többségi magyarság sorsa.

Egykori nevek, arcok, sorsok...

A németek története Magyarországon egyidős az államalapítással. Ott találhatjuk képviselőiket a kultúra minden terén, katonáikat a magyar harctereken és a forradalmak barikádjain. Mi sem mutatja e hűséget jobban, mint hogy Kölcsey Ferenc Himnuszát egy gyulai német polgár, Erkl, magyarosan Erkel Ferenc zenésítette meg.

Az elűzésre való emlékezés arra figyelmeztet bennünket, hogy hiba olyan politikát támogatni, amely azt hangoztatja, hogy joga van egy országnak lemondania saját állampolgáraitól és közösségeiről. Az anyanyelvük és nemzetiségük miatt elűzött németek története arra intheti a jövő generációit, hogy magyarnak lenni sokszor nem nyelv és nemzeti-ség, hanem hit és hűség kérdése. Ennek fényében hajtsunk fejet e tragikus esemény emléke előtt.

*Ritter György
történész-levéltáros, kutató*

A jövő generáció tagjai is őrzik az elűzöttek emlékét

AZ IGAZSÁG LEGYŐZI A HAZUGSÁGOT...

Mindszenty bíboros „Emlékirataim” című művében írja: „1945 nyarán Potsdamban a nagyhatalmak megengedték, hogy Magyarországról kitelepítsék a németeket. Vorosilov nyomban követelte is, hogy az ideiglenes kormány adjon ki minél előbb kitelepítési végzést. Mikor ennek híre ment, a svábok egy része belépett a védelmet jelentő kommunista pártba, hogy elkerülje a kitelepítést. Mások viszont teljesen ki voltak szolgáltatva a politikai rendőrség kénye-kedvének. Elkobozták vagyonukat, börtönbe vagy internálótáborokba zárták őket.”

A püspöki kar 1945. október 17-én körlevelet adott ki: „Ha kötelességszerűen felemeltük szavunkat a keresztelt és kereszteleetlen zsidók védelmében, éppúgy lehetetlen hallgatnunk a mi népünk megsokasodott szenvedései felett is: főként azokat a megpróbáltatásokat értjük, amelyek nem a háború velejárói, hanem amelyeknek a harag, a gyűlölet, a bosszúállás és alantas indulat a szülői... Ezért az államhű németjeink érdekében is fel kell emelnünk szavunkat. Megkezdődött a hazai németek igazoltatása, házukból, birtokukból kitelepítése oly módon, amelyre az emberséges és keresztényi jelzők a legjobb akarattal sem alkalmazhatók. Ha csak a bűnösöket büntetnék, hallgatnánk, de a rossznak barátaiként minősítenek és eltávolítanak olyanokat, akikre a bűnt nem bizonyították rá, sőt olyat hoznak fel ellenük bűnül, ami természetjogon megilleti őket, például az anyanyelvet... Ha helytelen volt csendőrökkel kísértetni a zsidókat, helytelen rendőröket vezényelni ilyen tevékenységhez is...”

A magyar kormány 1947-ben folytatta a deportálást, de most már Németország szovjet megszállási övezetébe. Ez ellen erélyesen tiltakozott Mindszenty bíboros a püspöki kar nevében Dinnyés Lajos miniszterelnöknél, de mivel ez eredménytelen volt, jött a következő pásztorlevél

1947. október 2-án az újabb tiltakozással: „Eltávolítják országunkból a hazánkhoz hű német származásúak tömegeit. Ez gyászos művelet, amelyet a történelem szintén kitörölhetetlenül fog lapjain feljegyezni, most ismét nagy erővel folyik... Minden válogatás nélkül, kollektív alapon történő kitelepítés ellen a legkiáltóbban szót kellett és kell emelnünk, mert az ilyen kitelepítés – történjék is bármilyen címen – embertelenség, az emberi jogok éles hangoztatása idején különösen az...”

Istenünk, te szent Fiadnak, a mi Urunk Jézus Krisztusnak megváltó halálával és feltámadásával megörvendeztetted a világot. Áldd meg ezt az emlékművet, hogy mindig emlékeztessen minket arra, hogy az igazság legyőzi a hazugságot és a feltámadás a halált a Te megváltó életed és áldozatod által, Krisztus a mi Urunk által. Ámen.

*Maklári István
c. esperes, plébános, Diósd lelkipásztora*

Az emléktábla megszentelése

A SZERELVÉNY ELINDULT BUDAFOK-HÁROSÓRÓL...

Részlet Wágner Ferenc „Diósd története” című könyvéből

A kitelepítésre kijelöltek listája 1947. augusztus 1-jén érkezett meg. 317 név szerepelt a listán. Augusztus 20-án újabb lista jelent meg, amelyen 201-re apadt a létszám.

A kitelepítési és elszállítási listán szereplők közül azokat lehetett mentesíteni, akik be tudták bizonyítani a Központi Statisztikai Hivataltól kapott lista alapján, hogy magyar anyanyelvűek és magyar nemzetiségűnek vallották magukat, akik 60. életévüket betöltötték, vagyonukról önként lemondtak a magyar állam javára, gyermekük vagy hozzátartozójuk pedig aláírt egy nyilatkozatot, hogy holtukig minden ellenszolgáltatás nélkül eltartják őket. Az öregek mind lemondtak vagyonukról, hogy itt maradhassanak.

1947. augusztus 24-én este $\frac{3}{4}$ kilenckor érkezett meg a rendőrség 40-50 fővel. Este 10 órakor már indultak is a kitelepítendőek teherautókkal Budafok-Háros teherpályaudvarra. Sokuknak sikerült megszökniük, de 61 személyt így is elvittek. A szerelvény augusztus 25-én délután 4 órakor indult el Budafok-Hárosról.

Emlékfotó a 40-es évekből.

Az első sor közepén a később kitelepített Fortenbacher Lajos

*Sax Anna a kitelepítés
50. évfordulójára rendezett
megemlékezésen*

A Barátságkút avatása

HAZAHÍV A HARANGSZÓ

Részlet Wágner Ferenc „Diósd története” című könyvéből

Kedves Barátunk! Földink!

Szülőföldetek, Diósd minden évben ünnepi hét keretében emlékezik meg falunk kiemelkedő eseményeiről. Ilyenkor – a Szent Gellért Héten – nyílik lehetőség gondolatainkat összerendezni, a múltat feleleveníteni, a jövőnek a hagyományokat átadni.

1997-ben szomorú esemény ad indítékot a megemlékezésre. Diósd község önkormányzata az 1997. szeptember 22–28. között megrendezésre kerülő Szt. Gellért Hét alkalmával emlékezik meg az 1947. évi kitelepítésről, annak ötvenedik évfordulóján.

Emlékezni kívánunk a szülőföldükről elűzöttekre, a szülőföldüket elhagyni kényszerülőkre, az új hazát választókra.

Ezen ünnepi hétre, a megbékélés teljes jegyében hazavárunk, elvárunk mindenkit, minden barátunkat, akinek még mindig sokat jelent a „haza”.

A „Hazahív a harangszó” címmel tartandó eseménysorozattal kívánjuk elérni, hogy a viszontlátás öröme fényessé tegye a gyermekkor összetört tükörcserepeit, hogy minden elszármazott barátunk érezze a szülőföld szeretetét, melegét.

Tisztelettel és szeretettel ezúton hívunk meg Téged és kedves családot ezen ünnepségsorozatra, szülőföldeddel, lakóival való megismerkedésre 1997. szeptember 22–28. között. Reméljük, módod lesz velünk, nálunk ünnepelni.

Tisztelettel, Diósd község önkormányzata nevében:

Spéth Géza polgármester
Wágner Ferenc alpolgármester

*Elűzetés.
Az elhurcolt soroksáriak emlékműve (Kligl Sándor alkotása)*

LADÁNYI MIHÁLY

Vonaton

Petőfinek volt igaza,
Ez a nagy mező a haza,
a haza ha hazafelé
megy a fiú estefelé,

s megszabadulva napi gondtól
csípős hagymalevesre gondol,
s hogy az a kicsi öregasszony
mint várja, hogy neki is osszon –

s otthon megnyesheti a száradt
gallyaktól ráncos arcú fákat,
apja ültette valaha –
haza, haza, haza, Haza.

*Scheirich Mátyás templomszolga,
harangozó*

*Mauer Anna és Mauer Juci
német barátnőjükkal az 50-es
években*

A DIÓSDI SVÁBOK KITELEPÍTÉSÉRŐL

Szemelvények Görögné Horváth Katalin „Az én Diósdom”
című könyvéből

Jellemző az autókra parancsoltak lelkiállapotára, hogy például Scheirich Mátyás harangozó ajkáról Diósdon az utolsó mondat így hangzott: „Ki tudja, ki fog holnap harangozni?” Többeknek sikerült megszökniük. Helyettük másokat vittek el. Az elszállítottak lakásait lepecsételték, de az értékeknek és az állatoknak így is sok helyütt nyoma veszett. Az itthon maradottak reszketve örültek, hogy „megúszták”. Titkukat többnyire magukkal vitték a sírba...

Másnap, augusztus 25-én elindult a marhavagonokból álló szerelvény a diósdiakkal, és a ki tudja honnan összeterelt népekkel. Férfiakkal, nőekkel, gyerekekkel zsúfoltan, lassan döcögve, sok helyütt megállva, örökkévalóságnak tűnő három nap múlva megérkezett a szerelvény Németország keleti részébe, Szászországba...

Konkréten tudjuk, hogy Maurer Mátyásné (négy gyermekével) a Drezdától északra fekvő Hoyerswerda táborába került. Feltételezhető, hogy a többi diósdit is itt telepítették le. A lágerlakók szűkös körülmények között éltek. Aki tudott, kiszökött és a környező földekről szerzett élelmet. A helybeliek őrizték földjeiket. Érthető módon ellenségeskedés alakult ki a két népcsoport között...

Maurerné és gyermekei a Meissen közeli Mervischnitzbe kerültek albérlésbe egy német családhoz. Az anya és a nagyobb lányok konyhán dolgoztak. A kisebbek iskolába jártak. A kezdeti nehéz időszak után a helybeliek megismerték, befogadták őket. Anna néni ott is van eltemetve. A lányok beilleszkedtek, férjhez mentek. Házat vásároltak vagy építettek. Egyik-másik ma is ott él családjával. Néhányan Drezdába költöztek. A diósdai rokonokkal tartják a kapcsolatot.

Hund Mihály és családja a Zwickau melletti Moselban telepedett le, Fortenbacher Lajosék Zwickautól délre, Auerbachba kerültek. Rass Ferencék szintén Auerbachban, majd Németország nyugati részében éltek. Rexáék is Auerbachban találtak otthonra. Fiuk, Feri külszíni szénfejtésen dolgozott. Wandra Antalék ugyancsak Auerbachban éltek. Az apa is a szénfejtésen dolgozott. Később kis földet vásároltak, azt művelték. A családfő korán meghalt. A fiúból tanárember lett. Többször hazalátogatott diósdí rokonaihoz. Mára már mindhárman meghaltak. Sax József és családja a Drezda közeli Nünschnitzben telepedett le. A szülők már nincsenek az élők sorában. A hátramaradottak tartják a kapcsolatot itteni rokonaikkal...

Fortenbacher Róza egy csoportképen (a középső sor közepén)

DIÓSDRA HAZAJÖVÜNK

Részlet a Diósdhéjban című lap 1997. októberi számában
Sax Annával készült interjúból

A diósdai svábok elűzése 50. évfordulóján, 1997 szeptemberében avatták fel a diósdai Szent István téren a kitelepítetteknek emléket állító Barátságkutat. Az avatáson a nemzetiszín szalagot az 1947 augusztusában kitelepített Szax Anna vágta át. Vele beszélgetett a lap munkatársa.

– Vasárnap este rendőrök érkeztek a faluba: egy-másfél órát adtak a legszükségesebb holmik összecsomagolására, aztán jöttek a teherautók. Az éjszakát és a délelőttöt a budafoki vasútállomáson töltöttük, majd délben elindult a vonat. Hideg marhavagonokban kuporogtunk, a szerelvényen rajtunk kívül dunabogdányi családok voltak. Mintegy egyhetes utazás után érkeztünk meg Németországba. Két hétig egy lágerben voltunk, majd megkérdezték, hol akarunk élni, faluban vagy városban.

Sax József és családja

Mi az előbbi választottuk. Így kerültünk a Drezdától 50 kilométerre lévő településre.

– *Hol laktak, miből éltek, egyáltalán, miként folyt új életük?*

– A falu vasútállomásán a kijelölt „házigazda” várt bennünket lovas kocsival. Egy-két láda volt minden vagyonunk, meg ami rajtunk volt. Csáládi háza egyik szobáját jelölték ki lakhelyül, itt éltünk négyen, a szüleim és mi, gyerekek. Munka nem volt, dolgozni nem lehetett, a központilag biztosított segélyből éltünk. 1949-ben kaptunk egy kétszobás lakást, amiért bérleti díjat kellett fizetni. Édesapám 1951-ben munkát kapott egy vegyi üzemben. Mi a testvéremmel iskolába jártunk, később szakmát tanultunk.

Nehéz időszak volt. Nem volt áru a boltban, ha valamire szükségünk volt, jegyet kellett igényelnünk, s annak révén juthattunk a legszükségesebb dolgokhoz. Itthon megvolt mindenünk, ott pedig éhezünk. De a legnehezebb mégis az volt, hogy nem jöhettünk haza. Az esküvőmre meghívtam a diósi rokonságot, de senkit nem engedtek ki. Édesapámék 1963-ban, én 1964-ben léptem át először a magyar határt.

– *Milyen érzésekkel vettek részt a Szent Gellért-heti rendezvényeken?*

– Nagyon szép volt minden. Diósd nagyot fejlődött. Mikor mi elmentünk, egy kis falu volt, ma szinte városias település. Mindig, mikor jövünk, tapasztaljuk, itt is, ott is épült valami. A gyerekeink nem beszélnek magyarul. Lakóhelyünkön nincs magyar közösség, így jobbra a Natta családnak írott levelek jelentik a nyelvgyakorlást. És persze a Diósdon töltött napok. Mert nagyon szeretünk hazajönni...

Dedikáció a kép hátoldalán

1947 aug. 24-én vasárnap este tízóra volt a templomban,
mikor a végén kijöttünk két rendőr állt az ajtó mellett.
Én gyorsan háza mentem, de nálunk is már rendőrök
voltak. Szüleim már csomagoltak, 30 perccel kelet
készenlenni. Míg több családot összeszedtek és teherautóval
a Budafoki pályaudvarra hozták benűnket.
Egész éjjel szabad ég alatt voltunk, kétfő reggel
beorroltak a vagonba. Harzán Gyula bácsi felmentést
hozot 72 éves anyúnak, 12° órakor háza ment vele.
A tehervonat 13° órakor elindult, Gödöllőnél iderapám.
Testvére Franciska taxival elérte a vonatot, hozot egy
kenyereset és elbucuzozot lőlünk. A vonat sok szabad-
helyen hozzá időre megállt. Gűhözlőhöz este felé
lezárták a vagonokat másnap reggel felnyitoták a vagonokat.
A Pimai pályaudvaron állt a vonat. Itt először kaptunk
kis levest és vizet, és megmértük az arcot is kezűnkkel.
A vonat megint megindult, Hogenzoenda volt a végállomás.
Egy nagy helysigen fabasakkok álltak, abban éltünk
két hétig. Az után választhatunk hogy városban vagy faluban
akarunk menni, mink a falut választotuk és Minchritzben
érkeztünk. Sajnos itt nem jó helyzet volt, egy szoba volt
a lakásunk három évig. Nem lehet házlastási tárgyakat,
ruhát és cipőt vásárolni. Itt még élelműszerejegy volt.

Hedves Teresi!

Mellettek ve két
fing képerem.

1947. dec. 25.-én keltetett leveledet megkaptuk,
nagyon örültünk neki. Ne haragudj, hogy
oly soká nem irtunk nektek, de legyen ment-
-ségemre, hogy családomtól sejtél vagyonok
szakítva és igen ritkán vagyunk együtt.
En Johannegeorgenstadtban lakom egy lá-
-gerban és ott is dolgozom, sokszor vasár-
-nap is kötelezve vagyunk munkára.

A családom pedig Rodewisch-ban egy kis
városban lakik egy szobában, van villany-
villágitás, tepső, gázzal főz, ha van mit.
Mert élelem arstán igazán alig van, éhez-
-ni lehet eleget, örülnénk ha azt ehet-
-nénk eleget amit otthon a diáknainknak
adtunk - árpa kását, kukoricakását, főt
krumplit. Egy hónapra a feleségem és a fomi
35 deka húst, esonntal kap. Keves kényeret és
keves krumplit kapunk ez a főtáplálék
a kukor, lekvár, sajt, alig számíthat valamit.
De még fát, vagy szénét se lehet itt kapni
híhetetlen itt a nélkülözés

LEVÉL A TÁVOLBÓL

Kiss Sándorné (Kelenvölgy) részére küldött levél.
A feladó Wandra Antal, Rodewisch, Németország,
szovjet megszállási zóna

Kedves Tercsi!

1947. dec. 25-én keltezett leveledet megkaptuk, nagyon örültünk neki. Ne haragudj, hogy oly soká nem írtunk nektek, de legyen segítségemre, hogy családomtól széjjel vagyok szakítva és igen ritkán vagyunk együtt. Én Johanngeorgenstadtban lakom egy lágerban és ott is dolgozom, sokszor vasárnap is kötelezve vagyunk munkára.

A családom pedig Rodewisch-ban, egy kisvárosban lakik egy szobában, van vilanyvilágítás, rezsó, gázzal főz, ha van mit. Mert élelem aztán igazán alig van, éhezni lehet eleget, örülnénk, ha azt ehetnénk eleget, amit otthon a disznóinknak adtunk – árpakását, kukoricakását, főtt krumplit. Egy hónapra a feleségem és Jani 35 deka húst, csonttal kap. Kevés kenyeret és kevés krumplit kapunk, ez a fő táplálék, a cukor, lekvár, olaj alig számít valamit. De még fát vagy szenet sem lehet itt kapni, hihetetlen itt a nélkülözés. Erre nincs piac, vásárcsarnok sincs és az üzletek úgyszólván üresek, az élelmiszerüzletek előtt sorba kell állni, hogy jegyre 1 fej káposztát + egy darab retket lehessen kapni. De nemcsak az élelemmel van ez így, hanem az ipari árucikkkel is, fémfűrész, baltát, szeget, de még evőkanalat sem lehet itt venni. Egy jó ideig még a levélborítékot és papirost, tintát meg tollat sem lehetett kapni.

Ebben a városban sok magyar él, úgy beszélnek magyarul, hogy a Rákosi sem beszél különben. Ahol én dolgozom, ott is nagyon sok magyar van munkában, az ércbányában.

A Janika elvégezte az első osztályt, nagyon szeretne lecsót enni és Magyarországon lenni. Gyümölcshez egyáltalán nem jutunk. A gyerek sápadt és sovány.

Kedves Tercsi, légy szíves és kérd meg a Lujzát, hogy írjon az Alexnak, hogy küldjön legalább egy pár kiló kukoricadarát, nagyon hálásak lennénk érte. Sok magyar kap itt Amerikából csomagot a legtávolabbi rokonoktól is. Kukorica meg bab ha lenne, nem is panaszkodnék. Add át üdvözetünket a Lujzáéknak. Szerbusz Sándor, hogy vagytok?

Sok szeretettel:
Wandra család

GYERMEKKÉNT ÉLTEM ÁT A KITELEPÍTÉST

Általános iskolás gyermekként éltem át a kitelepítéssel járó izgalmakat. Ugyanis a nagyszüleim és a mi családunk is felkerült a kitelepítésre kerülők listájára. Minden sváb településen állami rendelet alapján Kitelepítést Intéző Bizottság létrehozását írták elő. Ebben a bizottságban a helyi pártok vezetői, képviselői és a hatóság vett részt. A listát a községházán ki függesztették. A nagyszüleim és édesapám a bizottságnál bizonyították, hogy nem voltak a Volksbundnak tagjai és jelentős vagyonuk sem volt, ami szintén kimondatlanul szempont volt a kitelepítésnél. Így nem került sor a nagyszüleim és a családom kitelepítésére.

A kitelepített családok gyerekei közül Sax József, Mihalek Veronika és Csehák Sándor osztálytársaim voltak. Csehák Sándor, Albecker József feleségének, Ilonka néninek első házasságából született fia. Sokáig fájó szívvel gondoltam rájuk.

Távolabbi rokonaimat, Maurer Mátyás családját is kitelepítették. Ő maga orosz fogságban volt, ahonnan nem is jött haza. Feleségét négy lánygyermekével (Mária, Anna, Emma, Julianna) a Meissenhez közeli Mervischnitzbe vitték, ahol egy családhoz kerültek albérletbe. Az anya és a nagyobb lányok konyhán dolgoztak, a kisebbek iskolába jártak. A kezdeti nehéz időszak után a helybeliek befogadták őket. Anna néni ott is van eltemetve. A diósdai rokonokkal tartják a kapcsolatot.

A következőkben egy részletet ismertetek a Diósdáról kitelepített Spiller Antonné leveléből, amit Marton Gyulánénak írt 1948. augusztus 4-én.

„Kedves Annus, a leveledet megkaptuk, melyben benne volt a két csomag kakaó, két szaharin és három darab cukorka. Itt nagy segítség nekünk minden, hiszen ha nem volnának olyan jószívűek, mint Te is, akik meg tudják érteni, a mi borzalmas helyzetünket, akkor már rég elpusztultunk volna. Kedves Annus, valahányszor tőled kapok valamit, csak sírni tudok, hogy Te mint ismerős és egyedüli asszony segítsz rajtunk, ezért tudok kenyeret cserélni, a kakaóért és szemes kávéért ezek odaadják az utolsó kenyerüket is. A szaharinért meg zöldféléket cserélek, mert pénzért nem adnak semmit, különösen nekünk, ha ránk ismernek, hogy

Hermann Ferenc a diósdí iskolásokkal együtt emlékezett

magyarok vagyunk. Ebben a városban 24 000 lakos van, ennek fele kitelepített, csehektől, lengyelektől és a magyaroktól.”

Eddig az idézet. A kézzel írt levelet Marton Gyula bácsi lánya, Ilonka őrzi.

A történelmi hűség kedvéért megjegyzem, hogy Diósdon a Hangya Szövetkezet által működtetett élelmiszerüzletet Marton Gyula bácsi vezette, de őt elvitték sok mással egyetemben málenkij robotra. Annus néni, a felesége vezette tovább az üzletet, ami később népboltként üzemelt az Apponyi utcában.

*Hermann Ferenc,
Diósd egykori polgármestere*

MA ÉLŐ DIÓSDIAK EMLÉKEI A KITELEPÍTÉSRL

Az 1941-es népszámlálásnál be kellett írni az anyja nevét, anyanyelvet, származást. Állítólag már előtte is gondolkodtak, hogy kitelepítik a németeket: az volt a szándék, hogy a Csehországban, Lengyelországban és Magyarországon élő németek menjenek vissza Németországba, a Potsdami Szerződés szerint. Ez Trianonnal volt összefüggésben, de megegyezett az 1945-ös kormány szándékaival is. Az amerikaiak 1946-ban már mondták, hogy nem kérnek több németet, le is állították a betelepítést a nyugati részekre. A magyarok az oroszokkal elintézték, hogy az ország keleti részében 50 000 embert fogadnak. Diósd utolsóként került fel a listára, augusztus 24-én el is vitték az embereket. Később, családgyesítés címén, pár ember át tudott költözni az NSZK-részre...

Előtte este felmentem Verához, a Singer-féle házban laktak; mondta, menjek reggel, mert reggel indulnak. Tudták, hogy ki lesznek telepítve, összekészítették a holmijukat. Reggel felmentem – sírtunk. Nagyon sokaknak menni kellett, kint álltak az utcán. Tudták, hogy elviszik őket, de hogy hova, azt nem. Olyan volt, mint amikor munkaszolgálatra vitték az embereket Érdre, sáncot ásni. Mikor kiértek Németországba, akkor már tudtak írni, hogy hova kerültek...

Először a Papát vitték el – róla sokáig nem tudtunk semmit. Nyár volt, 1947. augusztus 20-a körül. Éjjel két órakor újra jöttek és zörögtek. „Fél óra múlva visszajövünk, pakoljanak össze három napra való élelmet” – adták ki a parancsot. Az óvodába vittek minket, két helyiség le volt öntve szalmával, oda kellett feküdnünk. Róza néni volt velünk együtt, meg Hamarék, akikre emlékszem; sokan voltunk, főleg gyerekek. Róza néni főzött krumplit, reggelire kenyér volt. Három napra pakoltunk, de három hét is eltelt. Egyszer kibújtam a kifolyón, de a kerítés be volt deszkázva, nem lehetett kilátni, meg amúgy is vigyáztak ránk. A végén elengedtek bennünket. Semmit nem mondtak, csak kinyitották az ajtót, mindenki hazamehetett...

Rexa István és felesége, Braun Róza unokáikkal (Németország, 1963)

Egy idő után az amerikaiak nem akartak több kitelepítést, ott is jegyrendszer volt. A kitelepített családokat kezdetben egy-egy szobában helyezték el. Később kaptak a háztartásra 200 márkát, hogy meg tudják vásárolni az alapvető élelmiszereket. Amikor a németek a háború után magukhoz tértek, és normalizálódott a helyzet Németország nyugati részén, segítettek a kitelepítetteknek. Munkát kaptak, később, 1954–55-ben kamatmentes kölcsönt házépítésre. Többen az iparban helyezkedtek el, mások gazdálkodni kezdtek...

Alsbachban voltam egy családnál. Egy magyar férfi mesélte, hogy fiatal házasként lettek kitelepítve. Egy istállóban kezdtek... Voltak lágerrek, üres épületek, csarnokok, kinek milyen szerencséje volt, olyan helyre került. Voltak, akik besegíthettek az ottaniaknak a földeken, a szüretnél, és kaptak az élelmiszerből, de voltak olyanok is, akiknek semmit sem engedtek meg...

EGYÜTT EURÓPÁBAN

Részlet a szerző azonos című riportjából.

Megjelent a Diósdhéjban című lap 2000. novemberi számában,
valamint az Évek, lapok emberek (2015) című kötetben

Mintegy kilencórás út után letérünk a mannheimi autópályáról. Tábla mutatja, nem messze fekszik Heidelberg, a történelmi német város. Alsbach-Hähnleinba igyekszünk. Nemcsak azért, mert ezekben a napokban lehetetlen Frankfurtban szállást találni. Hívtak bennünket, barátok invitáltak. Szeptember 24-én, a diósi iskola tornatermében rendezett német–magyar esten hoztam szóba az utazást az Alsbachból érkezett delegáció tagjai előtt – nem győztem udvariasan elhárítani a meghívásokat.

Diósd és a Hessen tartománybeli Alsbach-Hähnlein partnerségi kapcsolata a nyolcvanas évek második felében indult nyitásnak köszönhető. Az NSZK kormányának politikájában fokozatosan erősödött az a törekvés, hogy más országokban élő német nemzetiségekkel kapcsolatot építsen, segítse őket saját nyelvük, kultúrájuk megőrzésében, gyakorlásában.

A vidéki magyarországi németiség mozgalmas története Magyarországon a török hódoltság alóli felszabadulását követően, a XVIII. században kezdődött. A német „vendégmunkások” többsége Bajorországból, a Frankföldről, Hessenből, Pfalzból, a Saar-vidékről és Elzászból, valamint Hollandiából, Svájcból és Ausztriából települt ide. Az igazi svábok Ulm városából, az úgynevezett „ulmi bárkán” (a komp, a tutaj és az uszály keveréke) tették meg a Dunán lefelé hajózva a veszélyes utat egészen Magyarorszáig. Az úttörő svábok közül csak nagyon kevesen éltek túl a röviddel ezután kirobbant pestis- és kolerajárványokat; „törzsi nevük” azonban túlélte őket, és minden Magyarországon újonnan megtelepedett német megnevezésére szolgált.

Az 1850. évi népszámlálás Diósdon 645 főt mutatott ki, melyből 31 magyar, 603 német és 11 sokác nemzetiségű. Községünk a múlt század végén tehát zömmel német anyanyelvű település. A tanítók, a jegyző és a pap is német származású volt. A magyar nyelv nem tudása még a választott tisztségek esetében is jellemző volt. Edresz József községi bíró 1891-ben

Alsbach-Hähnlein és Diósd partnerközséggé nyilvánításának oklevele

ALSBACH-HÄHNLEIN, 1989. NOVEMBER 3.

Alsbach-Hähnlein Község Tanácsa és Diósd Község Tanácsa
kiindulva az országok, nemzetek és népek
békés egymás mellett élésének elvéből,
s attól az óhajtól vezérelve, hogy megteremtsek a lehetőséget
városaik lakosságának kölcsönös megismeréséhez,
támogassák az idegenforgalom kiteljesedését,
elősegítsék egymás közigazgatási eredményeinek megismerését,
biztosítsák a kulturális, művészeti, egészségügyi
és sportprogramok cseréjét,
megkönnyítsék a két szerződő község
gazdálkodó szervezetei között
kialakuló kapcsolatok elmélyülését
így határoztak, hogy
a Német Szövetségi Köztársaság Alsbach-Hähnlein községét
Diósd község partnerközséggé
és a Magyar Népköztársaság Diósd községét
Alsbach-Hähnlein község partnerközséggé nyilvánítja.

Alsbach-Hähnlein
település nevében:

Reinhard Wennrich
polgármester

Diósd község
nevében:

Nagy István
tanácselnök

kérte felmentését a bírói állásából, mert a magyar nyelvet sem szóban, sem írásban nem bírta. (...)

Letérünk az autópályáról és a Bergstrassén folytatjuk utunkat. Zwingenbergbe érünk; a település szélén feltűnik a Demel család otthona. Négy-öt éve, a két iskola közti diákcsere alkalmával Márk nálunk töltött egy hetet. A családfő, Friedrich a helyi Sparkasse vezetője. Monika, a felesége egy galériában dolgozik. Idősebb leányuk, Alexandra főiskolán tanul Karlsruhéban. Stefanie, aki a fiamat vendégül látta, gimnazista.

Még egy kanyar, aztán feltűnnek Alsbach első házai. Megérkeztünk: Helmut és Annuska az erkélyről integetnek. Házuk a Haupstrasse felső traktusán fekszik, az erdő aljában, közel az alsbachi várhoz. Mi, Márk és én itt kapunk szállást, míg kollégámért és fiáért Oswald Lorenz, az alsbachi kórus vezetője érkezik autóval. (...)

A háziak nyugdíjasok, a közeli Darmstadt egyik üzemében dolgoztak. Két felnőtt gyermekük a közelben él. Helmut igyekszik lassan, tagoltan beszélni, hogy zökkenőmentesebb legyen a társalgás. Annuska, a felesége, időnként elejt egy-egy magyar szót. Kiderül, Magyarországon született, Budaörsön, a második világháború után telepítették ki a családját. Annuska mindössze nyolcéves volt ekkor. Kálváriájukról, majd németországi befogadásukról már németül beszél.

1945 januárja és 1947 decembere között mintegy 200 ezer német származású embert űztek el az országból. Körülbelül 50 ezret a szovjet megszállási övezetbe, Szászországba, mintegy 150 ezret az amerikai zónába, Bajorországba, Baden-Württembergbe és Hessenbe telepítették (köztük a volt német külügyminiszter és alkancellár, Joschka Frischer családját is). Nemcsak azokat telepítették ki, akik az SS vagy a Volksbund tagjai voltak, hanem azokat is, akik az 1941-es népszámlálásnál német nemzetiségűnek vallották magukat, valamint azokat is, akik az eredeti német nevüket a később magyarosított név helyett újra felvették.

– Minden rosszban van valami jó – jegyzi meg Helmut. – Ha nincs kitelepítés, soha nem ismerem meg a feleségemet. Pedig ő egy lottónyeremény nekem – hunyorít szeretetteljesen, és megszorítja Annuska kezét.

Kiss Zoltán

TARTALOM

Bevezető (<i>Kiss Zoltán szerkesztő</i>)	5
A fájdalom a svábok életéből soha nem törlődnek ki (<i>Paszternák Lászlóné Békefi Veronika, a Diósdai Német Nemzetiségi Önkormányzat elnöke</i>)	6
Kitaszítottak. Emlékezés a diósdai elűzés 70. évfordulóján (<i>Ritter György történész-levéltáros, kutató</i>)	8
Az igazság legyőzi a hazugságot... (<i>Maklári István c. esperes, plébános, Diósd lelkipásztora</i>)	15
A szerelvény elindult Budafok-Hárosról... (<i>Részlet Wágner Ferenc Diósd története című könyvéből</i>)	17
Hazahív a harangszó (<i>Részlet Wágner Ferenc Diósd története című könyvéből</i>)	19
Ladányi Mihály: Vonaton	21
A diósdai svábok kitelepítéséről (<i>Szemelvények Görögné Horváth Katalin Az én Diósdom című könyvéből</i>)	23
Diósdra hazajövünk (<i>Részlet a Sax Annával készült interjúból</i>)	25
Levél a távolból (<i>Wandra Antal levele</i>)	29
Gyermekként éltem át a kitelepítést (<i>Hermann Ferenc, Diósd egykori polgármestere</i>)	31
Ma élő diósdai emlékei a kitelepítésről	33
Együtt Európában (<i>Részletek Kiss Zoltán riportjából</i>)	36

